

Složky půdy

- minerální podíl
- organická hmota
- půdní voda
- půdní vzduch

Nejdůležitější funkce půdy

- produkce potravin a biomasy – růst rostlin
- zadržování, filtrace, transformace látek
- prostředí pro organismy
- zdroj surovin
- podklad staveb

Hlavní půdotvorní činitelé

Matečná hornina - složením ovlivňuje zásobu živin a chemické složení půdy, vliv na barvu a zrnitost půdy. residuální půdy, vyvinuté na podloží, transportované půdy, vyvinuté na nezpevněném sedimentu

Čas – čím déle se půda tvoří tím je mocnější a nejsou rozlišitelné znaky matečné horniny

Rostliny a živočichové – určují množství organické hmoty vstupující do půdy

Živé organismy – mikroorganismy rozkládají organické látky

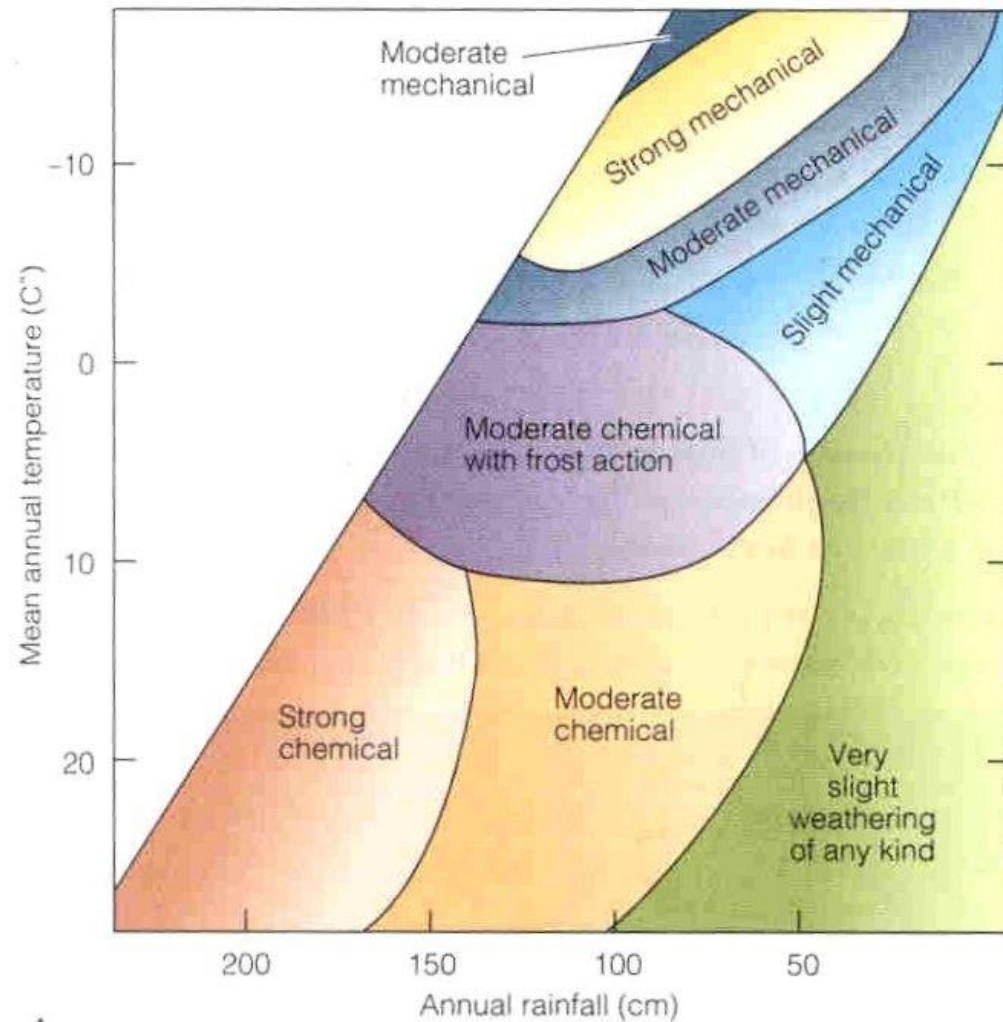
Podzemní voda – umožňuje redukční procesy a pohyb složek půdní hmoty

Reliéf území – nadmořská výška, sklon a expozice svahů ovlivňují vlhkost a teplota půdy ----- erozi

Člověk – svými zásahy reguluje průběh půdotvorného procesu

Faktory zpomalující půdotvorbu

- *Nízký úhrn srážek a nízká vlhkost*
- *Nízké teploty*
- *Matečný substrát*
- *Vysoká hladina podzemní vody*
- *Strmé svahy*
- *Přítomnost toxických látek*

BPEJ – bonitovaná půdně ekologická jednotka

- vyjadřuje klimatické podmínky a hlavní půdní charakteristiky které mají vliv na produkční schopnost zemědělské půdy a její ekonomické ohodnocení.
- vyjadřuje obsah živin, pH půdy, úrodnost, náchylnost k erozi, odolnost vůči znečištění.
- 5 místné číselné kódy --- mapy

Eroze půdy

- přirozený proces, hlavní činitelé voda a vítr

- Dopad dešťových kapek
- Povrchový splach
- Eolická eroze

Degradace půdy

- proces, při kterém dochází ke snížení úrodnosti, využitelnosti půdy

Kvalita půdy se mnohdy považuje za abstraktní pojem, který nemůže být dobře definován, ani kvantifikován.

Degradace je podmíněna

Využitím krajiny

Způsobem hospodaření

Náchylností krajiny k degradaci

Sociální, politické, ekonomické faktory

Rezistence a resilience půdy

Disturbance = změna obvyklých podmínek vedoucí k podstatné změně v ekosystému

Rezistence = schopnost odolávat změně při působení vnější síly nebo disturbance

Resilience = schopnost půdy zvrátit vlastnosti, které získala působením vnější síly nebo disturbance

Typy degradace

Vodní a větrná eroze

Degradace fyzikálních vlastností – zakrytí, tvorba krust, utužení půdy,

Acidifikace

Salinizace a alkalizace půdy

Nežádoucí změny obsahu živin v půdě – vyplavování, imobilizace

Extrémní vodní režim – přemokření, zaplavení, sucho

Biologická degradace – snížení obsahu a kvality půdní organické

hmoty, poškození populací organismů

Snížení pufrační schopnosti a znečištění polutanty

Hlavní lidské činnosti vedoucí k degradaci půdy

- **Odlesnění a odstranění původní vegetace**
- **Nadměrné využívání pro pastvu**
- **Nevhodné zemědělské postupy**
  - pěstování erozních plodin (brambor, kukuřice)
  - orba po spádnici (tj. vytváření erozních stružek)
  - hutnění půd těžkou mechanizací (ztráta propustnosti a retenční schopnosti)
- **Vnášení chemických látek do prostředí**
  - znečištění ze zemědělské činnosti, (hnojiva a pesticidy)
  - znečištění z průmyslové činnosti a dopravy
  - lokální znečištění ze skládek odpadu
- **změna pH půdy kyselými srážkami**
- **výstavba sídlišť a komunikací**

Vodní eroze

Faktory

Sklon a délka svahu - *sklonu svahu 5 %, resp. 1 % pro půdu zamokřenou*

Charakter klimatu

Průběh srážek

Využití půdy

Vegetační pokryv

Půdní vlastnosti

Eroze je největší v semiaridních podmínkách, pokud je přirozená vegetace nahrazena obděláváním půdy, eroze se zvyšuje s narůstajícím množstvím srážek a to převyší infiltrační schopnost půdy.

Vodní eroze

Škody způsobené na místě vodní eroze

Ztráta organické hmoty

- Degradace půdní struktury
- Zhutnění půdního povrchu
- Snížená infiltrace vody
- Snížený přítok do zásoby podzemní vody
- Ztráta půdy na povrchu
- Odstraňování živin
- Zvýšení podílu hrubé půdní frakce
- Tvorba rýh a strží
- Vykořenění rostlin
- Snížení úrodnosti půdy

Škody působené mimo místo vodní eroze

Znečištění vody

- Eutrofizace vody
- Povodně
- Zanesení infrastruktury
- Ucpání odvodňovacích sítí
- Změny tvaru vodních toků
- Zanesení vodních cest a přístavů

Větrná eroze

Vzniká mechanickou činností větru:

rozrušuje půdní povrch odnáší uvolněné půdní částice, při poklesu energie vzdušného proudu je ukládá na jiných místech

EOLIZACE - působení mechanické síly větru

sypké hmoty = větrná eroze

horninové pevné útvary = koraze (obrušování)

Větrná eroze - faktory

Klimatické

Vítr - převládající směr, rychlost (min. 27 až 35 km/hod)

Srážky

Teplota ovzduší

Evapotranspirace

Vegetační pokryv

Velikost pozemku

Ochranné bariéry

Půdní vlastnosti

Zhutnění půdy

- může vyvolat nebo urychlit erozi
- snižuje infiltrační schopnost
  - = vyšší odtok ve svažitéch oblastech.
  - = podmáčení v rovinách, zničení agregátů a tvorbě půdní krusty.
- Zvyšuje riziko sesuvu

nízká propustnost horní vrstvy zvyšuje náchylnost k nasycení vodou, a tedy ztěžknutí a následnému sesuvu půdy.

DESERTIFIKACE obecně - přeměna úrodné půdy na neúrodné pouště.

- v aridních a semiaridních oblastech, přičemž tyto oblasti zaujímají více než 40 % celkové rozlohy půd ve světě. Dnes zaujímají klimaticky podmíněné pouště asi 8 milionů km² a polopouště 40 milionů km².

Desertifikace je způsobena - kombinací přirozených faktorů a nadměrného využívání zemědělských ploch (zejména příliš vysokými stavy dobytka), které překračuje přirozený ekologický potenciál půdy a celého systému přírodních zdrojů včetně klimatických podmínek.

Chemická degradace půdního fondu

zahrnuje procesy, kterými půda ztrácí obsah humusu vrstvou a není schopna zadržet živiny

- Minerální hnojiva negativní působení – pouze při nadbytku.
- Nadměrné hnojení
- Zasolování půd – narušuje příjem vody a živin
- Vyplavování nadbytečných hnojiv do vody – u půd s nízkým sorpčním komplexem (málo humusu)
- (Nadměrná) aplikace pesticidních látek na ochranu rostlin a minerálních hnojiv, kalů z ČOV

Acidifikace

- okyselování půdního, nebo vodního prostředí, zvýšeným obsahem vodíkových iontů, ty vstupují do prostředí:
- **atmosférickou depozicí**
  - mokrá- plyny rozpuštěné ve srážkové vodě (kyselá dešť)
  - suchá- plyny rozptýlené v atmosféře, aerosol (redukční smog)

oxid siřičitý SO_2 – spalováním hnědého uhlí

oxidy dusíku NO_x – spalováním pohonných hmot

sulfan H_2S - rozkladem organického materiálu, v sopečném plynu

Přírodní zdroje

vulkanická činnost, biologické procesy

Antropogenní zdroje

průmysl, energetika, automobilová doprava a zemědělství

Alkalizace

Pozitivní alkalizace = záměrná aplikace vápence při likvidaci následků acidifikace

Vápnění = zemědělské půdy, lesní půdy

- odbourává půdní kyselost
- optimalizuje výživu rostlin vápníkem nebo hořčíkem
- vylepšuje půdní strukturu
- ozdravuje půdní živiny
- zlepšuje kvalitu humusu v půdě
- zpřístupňuje minerální živiny rostlinám
- brání pronikání toxických chemických prvků a látek do rostlin

Negativní alkalizace = úlety z cementáren a závodů na zpracování magnezitu.

Zasolování (salinizace) a sodifikace půdy

23% zemědělské půdy na světě je ohroženo zasolením

- hromadění ve vodě rozpustných solí v půdě.
- draselné (K^+), hořečnaté (Mg^{2+}), vápenaté (Ca^{2+}), chloridové (Cl^-), síranové (SO_4^{2-}), uhličitanové (CO_3^{2-}), hydrogenuhličitanové (HCO_3^-) a sodné (Na^+) ionty.

Hromadění sodíku - sodifikace.

PRIMÁRNÍ SALINIZACE = nahromadění solí přírodními procesy v důsledku vysokého obsahu solí v matečném materiálu nebo podzemní vodě.

- prosakování podzemní vody do oblastí pod hladinou moře, tj. mikrodeprese s omezeným nebo chybějícím odvodem vody;
- záplavová voda z oblastí s geogenními substrátem s vysokým podílem soli,
- působení větru, který v pobřežních oblastech může určité množství soli navát do vnitrozemí

SEKUNDÁRNÍ SALINIZACE - způsobována lidskými zásahy

- nevhodné zavlažovací postupy - zavlažování vodou bohatou na soli, při nedostatečném odvodňování
- používání hnojiv a dalších přísad
- odstraňování odpadní vody bohaté na soli na půdu